

BOTH BALÁZS
Devictus vincit

Percek alatt sűrű, tintaszerű sötétte olvadt a február délutáni kásás szürkeség, kezdődött a szokásos csúcsgalamb. Túl voltak már a viziten, a bőségesnek nem nevezhető vacsorán, halkán szólt a televízió. A 112-es szoba legidősebb lakója – állítólag egykori jogászdoktor, nyugdíjazása után idegenvezető – a ködben araszoló járműveket figyelte az ablaknál. Feri, a friss nyugdíjas gépészmérnök és az urológiai műtetre előjegyzett Ákos – vidéki fizikatanár – a külpolitikai híreket nézte. Rommá lőtt házak, bomba tépte utcákon rohamsisakos katonák; unalomig ismétlődő képsorok egy polgárháború sújtotta afrikai országból. Az öregnek, aki kilencvenéves is elmúlt már, tulajdonképpen a nevét sem tudták. Talán bemutatkozott, amikor néhány hete a sors – vagy inkább a betegség kényszerűsége – összehozta őket a 112-es szobába, de egyikük sem emlékezett rá, hogy hívják. Napközbeni üres óráit, ha éppen nem bóbiskolt, az ablaknál nézelődéssel töltötte. Vizitkor tömönatokkal válaszolt az orvos kérdéseire; emiatt kissé habókosnak gondolták – a tanárnak azonban feltűnt, hogy az aggastyán, amikor az utcai forgalom szemlélését megunja, és visszacsoszog ágyához, éjjelszekerénye fiókjából latin aforizmagyűjteményt vesz elő, vagy Seneca írásait lapozgatja. Különbőféle ürügyekkel többször próbálta bevonni a társalgásba, kíváncsi lévén a titokzatos öregúr élettörténetére, de nem járt sikerrel. Elunva a kísérletezést, nem bolygatta hát Néró mesterével folytatott néma párbeszédét, és a vénember napról napra roppant tornyot épített maga köré a hallgatás nehéz köveiből, áttörhetetlen fallal, mély vizesárok-kal körbeásva. Néha elnyűtt, szürke pizsamájában, szigorú tekintetét körbehordozva kimerészkedett a folyosóra. Az egyenes vonalú, szorosra zárt száj és az arisztokratikus ívben hajló orr nemcsak zárkózottságot, hanem valamiféle kérlelhetetlenséget is sugallt; kétoldalt ritkás, hófehér hajjal keretezett tar koponyája, mosolytalan vonásai belső vívódásoktól gyötört, önmagával szemben is irgalmatlan ember képét tükrözték.

Feri két héttel korábban, belpanaszokkal került az osztályra. Kivizsgálások hosszú sora várt rá, aztán az operáció. Bár műszaki értelmiségiként sikerült időben elcsípnie a nyugdíjazását, végigjárta a gyárakban

szokásos ranglétrát. A nyolcvanas években esztergályosból művezető lett, majd műszaki rajzolóvá lépett elő. Estin diplomázott, s mire oklevelén megszáradt a tinta, a rendszerváltás viharai elsöpörték az üzemet. Rövid idejű munkátlanság után volt újságárus, lapkihordó, segédmunkás, végül újra mérnökként helyezkedett el. Éles esze, jó műszaki érzéke átsegítette a korszakokon átívelő gazdasági nehézségek elbocsátási hullámain; a jelenben – biztos nyugdíja mellett – műszaki méréseket és tanácsadást vállalt egy külföldi tulajdonú cégnél. Oldalt fekvé várta a műsorújságban gondosan bekarikázott történelmi tényfeltáró műsor kezdetét. Fekete-fehér dokumentumfilm-részlet az ötvenes évekből: az Operaházban fellelkesülve tapsoló tömeg Rákosit élteti a hatvanadik születésnapjára rendezett ünnepségen, a mikrofonnál a jólfésült Gerő Ernő: „Kívánom a pártnak és népünknek, hogy még sok-sok évig vezessen minket ezen az úton a szeretett Rákosi elvtárs”. Szavait tapsvihar követi. A tanár, mintha műtétéhez látta hozzá, sebészi pontossággal hámozni kezdett egy narancsot. Kora délután ugrott be a hálóban gömbölyödő gyümölcsökkel, meg egy kis édességgel a felesége, Zsófi, a kisvárosi gimnázium magyar–történelem szakos tanárnője. Nem sokkal maradt, rokonai már várták, hogy munkájuk végzetével kivigyék kocsival a pályaudvarra. A frissen hámozott narancs üde illata betöltötte a szobát. Mikor végzett, a felét átnyújtotta Ferinek. Meglepte, hogy az öregember komor arccal figyel a műsort. Kínálta őt is: komoran nemet intett.

– Anyám rokonait kitelepítették a Hortobágyra, mert osztályellenségnek nyilvánították őket – mondta a mérnök egy gerezddel a szájában. – A lakásukat meg, négy szoba, százhusz négyzetméter Budán, kisajátította a párt. Valamelyik ávos parancsnok elvtársat ültették bele a pereputtyával. – Rákosi beszélt éppen a *szocializmus* építésének útjáról. Ütemes taps a mondat végén.

A tanár, mintha a szemüvegét keresné, lopva az öregre pillantott.

– Azt tudják, hogy minden vezérünk lovon vonult be a hatalomba? Árpád fekete lovon, Horthy fehér lovon, Rákosi meg Vorosilovon!

– Ez jó volt! – nevetett fel Feri.

Az öregember szeme sarkában mintha könny csilant volna.

Talán az ő családját is elhurcolták – gondolta részvétellel, és lehalkította a készüléket. A képernyőn Mindszenty hercegprímás arca tűnt fel; megtörve is

fegyelmezetten állt két üres tekintetű foglártól közrefogva a bíróság előtt.

– Ezerkilencszáznegyvenkilenc, február nyolc. Életfogytiglani fegyházbüntetés. – Halkan mondta az öreg, de tisztán és érthetően. Egyikük sem kérdezett semmit. Kimondta az ítéletet, amit a filmben két perccel később hoztak a nézők tudomására. Az ítélet napjával együtt.

Egy óra múlva mindketten egyenletesen szuszogva, nyugodtan aludtak. S a „hunyt pillák alatt”, metsző élességgel sorakozni kezdtek annak az évtizednek emlékei, mely Rákosi Mátyás Moszkvából hazatéréseivel kezdődött, hogy a végén feleségével, a jakut Fenyával felszálljon a „lajhárra”, mely elröpítette őket a halálig tartó számkivettetésbe. A Szovjetunióba.

– Erre parancsoljon az elvtárs. – Morózusan lépkedett a zömök férfi mellett. Rosszkedvébe szorongás vegyült. Nemcsak a kárba vesztett esti színházjegy bosszantotta; meglepetésként érte, hogy a Főnök látni akarja. Tartott a találkozástól. Éppen borotválkozott, amikor megreccsent a telefon, a vonal másik felén szenttelen hang adott gépies utasításokat. „Harminc perc múlva legyen a szomszédos utcasarkon. Semmit ne vigyen magával, igazolványt sem. Viselete öltöny, nyakkendő, mintha az előadásra menne. Ne keltsen feltűnést”. Amikor bizalmatlanul rákérdezett, kivel beszél, tétova hallgatás, majd: „állambiztonság”, azzal megszakadt a vonal. Fél óra múlva éjfekete, állami rendszámú Mercedes várta a B. utca sarkán, járó motorral. A kocsni a párközpontba vitte, kísérője az első emeleti folyosóra érve ennyit mondott:

– A Főnök elvtárs nemsokára érkezik.

Feltűnt neki, hogy a férfi, aki testalkatához illő néven Mészárosként mutatkozott be, széles vállain feszülő sötét zakója alatt revolvert hord. Ha valakit a Főnök elvtárs látni akar, annak feladatot szán a párt, vagy nagy bajban van. De miért este fél hétkor hozta ide? Mit akarnak tőle? Nem bizalomgerjesztő ez a zömök, sörtére nyírt hajú férfi, a sofőr végig szótlanul vezetett, aztán magukra hagyta őket a pártház bejáratához érve. Az igazolóbizottság előtt megfelelt, '45 után tagja maradhatott a testületnek. A régi bírói karból elsők között nyújtotta be a tagfelvételi kérelmét a kommunista pártba.

A dolgozószoba puritán egyszerűséggel volt berendezve: két sarokablak között, takarásban az íróasztal, rajta kicsiny Sztálin-szobor, telefonkészülék, megvilágítható, gömb alakú óra. Dísztelen fehér falak, egyetlen fakeszes Lenin-kép középen, az íróasztal

tal felett. A sarokban mázsás pánccsaszekrény. A Főnök elmélyülten lapozgatott fekete noteszében. Párnás, tömpe ujjai végül megálltak egy lapon.

– Maga tehát Dr. Olti Vilmos. – Tárnyilagos hang, talán emlékezőtehetségét ellenőrzi ezzel a megállapítással. A Buddha-fej átható tekintete, mintha a veséjébe akarna látni, zavarba ejtően vizsgálta a szemben ülő arcát. Aránytalanul tömzsi vagy inkább kövér felsőtesten, nyak nélkül ülő tar fej, milliók életének és vesztének irányítója egy személyben. Igyekezett nyugodtan válaszolni, ügyelt rá, nehogy megremegjen a hangja.

– Igen. Dr. Olti Vilmos.

– Született Billéd, ezerkilencszáztizennégy. *Katólikus* neveltetésű, Szegeden tagja a Mária Kongregációnak és a cserkészmozgalomnak. Szent Imre kollégista, majd belép a Nyilaskeresztes Pártba. Joggyakornokként a Német–Magyar Társaság vezetőségi tagja, mellyel németországi utazáson vesz részt. A cserkészmozgalomban szerzett tapasztalatait írásban jelenti az MKP-nek, ahová 1945-ben kéri a felvételét. Szakmailag jól képzett, politikailag közepesen. Ambiciózus, meggyőződéses ember. Kitűnő munkaerő.

A bíróval forgott a világ. Három éve erre a pillanatra várt; amikor semmisnek mondják ki az igazolóbizottság jelentését, és fejére olvassák, hogy a nép ellensége, szélsőjobboldali, fasiszta elem. Reakciós. Aki manapság útban van, adminisztratív eszközökkel máról holnapra eltüntethető. Ha listára került, internálni fogják; ebben a percben talán házkutatást végeznek a lakásában, és elrejtett fasiszta fegyvereket találnak. Vagy az amerikaiaknak írt kémjelentéseket. Nem válogatnak a módszerekben, olajozott gépezet áll a Főnök elvtárs rendelkezésére. Újabb kémet leplezett le az Államvédelem! A népbíróság tanácsvezetője az imperialisták fizetett ügynöke! A Szabad Nép címlapján vastag betűkkel szedve jelenik meg a neve. Esetleg egy óra múlva letartóztatják, statáriális perben elítélik, és hajnalban a fogház belső udvarán bitóra húzzák. Ismeretlen helyen jeltelen sírba temetik. Képtelen volt megmozdulni. Mintha odaszögelték volna a súlyos, faragott székre kezét-lábát. Hátán csorgott az izzadság. A Főnök jóságos tekintettel figyelte vergődését.

– Látom, elfáradt. Nehéz napja volt. Kikapcsolódnak készült, színházba. – Tíz perc múlva porceláncsészében gőzölgött előtte a forró feketekávé.

– Nem ülhetünk a babérokon, Olti elvtárs. Az ellenség figyeli minden lépésünket. Le kell csapnunk

a klerikális reakcióra. Most jön az egyház! Megfogjuk az egyház heréjét! Megmarkoljuk! Egy kényes ügyet bízunk magára. A csuhások foggal-körömmel kapaszkodnak a régi nagybirtokhoz, de Lenin világosan kifejtette, hogy a vallás ópium a népnek. Kábítószer! Az iskolákat az állam kezébe helyezzük. Hallott a Pócspetri-ügyről?

Fűzős, zöld dossziét tolt elé. Rendőri jelentés, cetlire, kézzel írt feljegyzések, fegyverszakértői vélemény. Helyszíni szemle jegyzőkönyv. „Kádár és Péter elvtársak megállapítják, hogy”... Egy Szabolcs megyei faluban a tüntetésre kivezényelt rendőrt saját fegyverével gyilkolta meg a helyi jegyző. Büntárs és felbujtója a plébános, aki a tömeget az iskola államosítása elleni tüntetésre csődítette.

– A statáriális eljárásban maga lesz a tanácsvezető bíró. A párt és a dolgozók kemény ítéletet várnak, Olti elvtárs.

Majdnem éjfél volt, mire kiszállt a B. utca sarkán a fekete Mercedesből, ott, ahol kora este várták. Nem hazafelé indult, hanem a közeli vendéglőbe ment, hogy megvacsorázzon. Alig akadt üres asztal. Lassú tánczene szólt a füstös helyiségben. Dupla konyakot, erőlevest és natúrszeletet rendelt, aztán rágyújtott. A dossziét gondosan a mellé álló székre tette, hogy szemmel tarthassa.

Egész éjszaka az íróasztala fölé görnyedve tanulmányozta az iratokat. „Június 3-án, csütörtökön este, kilenc óra körül véres rendbontásra került sor a p-i község háza udvarán. Május 31-én Pócspetri község Nemzeti Bizottsága 6:1 arányban az iskolák államosítása mellett foglalt állást. Asztalos János, a község római katolikus plébánosa, aki a plébánia 160 holdas birtoka felett rendelkezik, beismerte, hogy június 1-én a plébániára rendelte a község tanítóit. Tudomásukra hozta, hogy amennyiben a tanítók az egyházi iskolák államosítása mellett foglalnak állást, ki fogja őket az egyházból közösíteni. A szülőket is figyelmeztette, amennyiben az iskolák államosítása mellett foglalnának állást, az egyházból kiközösíti őket.

Június 3-án este a képviselőtestület ülése alatt, az esti litániáról, 9 óra körül mintegy ötszáz főnyi felizgatott tömeg, fenyegető és támadó szándékkal benyomult a község háza udvarára. A rend helyreállítására megjelentek Takács Gábor római katolikus rendőr-vezető, aki hétgyermekes újjazda fia, valamint Hell Ferenc szakaszvezető. Királyfalvi (Kremper) Miklós volt zászlós, községi írnok és Kusnyér János a tömeg élén megtámadták Takács Gábor rendőr-vezetőt, és

tőle fegyverét elvéve Királyfalvi (Kremper) Miklós Takács Gábort agyonlőtte. A gyilkosok és cinkosaik beismerő vallomást tettek. Eddig 28 személyt vettek őrizetbe. Az Államvédelmi Osztály értesítette az ügyészséget, hogy a statáriális tárgyalás lefolytatására szükséges intézkedéseket tegye meg”.

Oldalára fordult, és könyökeit behúzva, erőlködve felült. Az utcalámpa fénye tompa szögben a falóra fehér számlapjára esett. Tizenegy óra. Feri és a fizikatanár szuszogva aludtak. Ma bárki hangoztathatja, hogy jobboldali. Vasárnap elmehet a misére, a kártyaasztalnál gyalázhatja a kommunistákat. De a Nagy Főnök idejében kevesen voltak a bátrak. Nem bátorság, vakmerőség volt szembeszegülni. Öngyilkos lépés. A rendszer félreállította, megörölte a másként gondolkodókat. Mit lett volna, ha azon a júniusi estén nemet mond? Ha nem vállalja a statáriális ítéletet? Hiszen elé tárták a bizonyítékokat, a vádlottak beismerő vallomást tettek. Vagy mindenkiből veréssel és kínzásokkal csikarták ki az aláírást, és ő is csak egy volt a szolgálattelkűek közül? Mindannyian kergettek baloldali ábrándokat. És minden diktatúra közös vonása, hogy alattvalóit megtört gerincű talpnyalókká züllesztzi...

Szükségszerű volt a Mindszentyk, a Kelemen Gyulák bukása. Szenvtelen hangon kihirdette június 11-én a jegyző halálos ítéletét. Meggyőződéssel hitte, hogy ő ölte meg azt a fiatal rendőrt. Negyven évvel később Királyfalvi Miklóst rehabilitálták, az iskolát visszaadták az egyháznak. Ma annak a nevet viseli, akit ő bitóra küldött egy nyári napon. Aznap éjjel fel is akasztották. A fegyverszakértő a szakvéleményben egy jugoszláv Mauser puskáról írt, azt a fegyvert lefényképezték, és csatolták a képet a szemle irataihoz. A magyar rendőrök sosem használtak jugoszláv gyártmányú fegyvert... Asztalos plébánost huszonöt perccel halálos ítéletének kihirdetése után kegyelemben részesítette a bírói tanács. Életfogytiglani börtönre ítélte; nincs szükség mártírookra. Ki ítélkezett?

Másnap a Szabad Nép címlapján a kép: Szakassits és Rákosi egymás nyakába borulnak az MDP és a szociáldemokraták egyesülési kongresszusán. Kelemen Gyulát, az egyesülést ellenző szociáldemokrata politikust egy hónap múlva életfogytiglanra ítélte. Titkos forgatókönyv alapján készültek a perre. A pártközpont utasította az államvédelmet, hogy a Nitrokémia cég vezetőit sorra le kell fogni. A vád: hűtlenség. Államellenesség. Valutaüzérkedés. Talán Révai, az izgága főideológus, mégis az egyetlen értelmiségi

közöttük, hordhatta össze a vádakát. Az ügyész vádbeszéde szerint az európai hírű hadiüzem gyártástechnológiai leírásait, műszaki bázisát Braziliában akarták kézben tartani. Szabó Kornél vezérigazgatót halálra, a többi vádlottat súlyos fegyházbüntetésre ítélte. 1989 szeptemberében hallotta a rádióban, hogy a Legfelsőbb Bíróság bűncselekmény hiányában az összes vádlottat felmentette. Még azon a nyáron – talán júliusban –, 1948-ban hazarendelték Csornoky Viktor egyiptomi követet. Korrupt alak volt, mindenki tudta róla, kémkedés és hazaárulás gyanúja miatt került letartóztatásba. A vádiratban foglaltak alapján kapcsolatot tartott az amerikai titkosszolgálattal. A feljegyzésben odavetett utasításnak eleget téve halálos ítéletet szabott ki rá. Csornoky apósát, Tildy Zoltánt lemondatták az elnökségről, és a kisgazda párt kizárta soraiból...

És az a hétfő reggel, 1950. február 20-án. A nyomott hangulatú, komor tárgyalóteremben minden kényszeren állt a nagy színjátékra. Amerikai üzletemberek és magyar cégvezetők perében kellett ítélnie, világos politikai koncepció alapján. Két kommunista műszaki értelmiségit ítél halálra, akiket az állambiztonsági vezetők néhány évnyi kényszermunkával hitegettek. Csak a kivégzés reggelén, közvetlenül a végrehajtás előtt tudták meg: kötél általi halál vár rájuk.

Utasították, hogy Radó Zoltán akasztásán jelen kell lennie. 1950. május 8-a, reggel nyolc óra. A tudálékos Dr. Alapy Gyula ügyész, akit sosem kedvelt, intézkedett a halálraítélt elővezetéséről. Radó, mikor a négyszögletű, szürke falakkal zárt udvarra lépett, sápadt volt, de az arca nem tükrözött félelmet. „Államügyész 8:03 perckor a halálraítéltet a büntetés végrehajtása végett a bakónak átadja. A bakó az ítélet végrehajtását 08:04 perckor megkezdi, és az ítélet végrehajtásának befejezését 08:06 perckor jelenti. Az orvosok a halál bekövetkeztét figyelemmel kísérik, a halál beálltát 08:15 perckor jelentik”. 08:45 perckor a jelenlévők megállapítják, hogy a kivégzett holttest a bitófán függ. Az orvosszakértők a holttestet újból megvizsgálják. Államügyész utasítást ad a holttest bitófáról levételére, egyben felboncolását és az épületből elszállítását kétórás időtartamban megtiltotta. A jegyzőkönyv, felolvasása után, 08:50 perckor lezárattott.” Aláírások: Dr. Alapy Gyula államügyész, Dr. Olti Vilmos, kiküldött bíró...

Hirtelen heves hányinger tört rá. Egész testét előntötte valami megnevezhetetlen, iszonyú hóhullám.

– Levegőt! – Hörgésére a tanár felébredt, és miután magához tért, az ablakhoz ugrott. A bírót mellbe vágta a februári hideg, de hamarosan jobban lett. Hajnali öt óra. Az első busz émelyítő gázolajfelhőben elindult a korán munkába igyekvőkkel.

– Jobban van, papa? – kérdezte aggódva a tanár. – Hívjam a nővért?

Az öreg intett, hogy nem kell.

– A pátért is... halálra... '51-ben...

– Félrebeszél. Rosszul van. Hívom a nővért – szolt aggódva Feri.

– Várjon egy kicsit – intette le a tanár. – Mi történt a pátérrel?

A bíró légzése egyenletesebb lett. Feri felkattintotta az olvasólámpát, és mindketten megállapították magukban, hogy nem annyira a rosszulléttel, inkább a felindultsággal küzd.

– '51-ben... kivégeztek egy pálos szerzetest. Vezér... Ferenc. De nem úgy temették el. – Mélyről jövő köhögés tört rá, de még kipréselte magából: – Vanay Frigyes... az Új köztemetőben...

Az éjszakás nővér besietett. Megigazította a bíró feje alatt a párnát, már egyenletesen lélegezve feküdt. Megmérte a vérnyomását.

– Jól vagyok – suttogta az öreg. – Jól vagyok.

– Pihenjen, doktor úr. – A bíró mély álomba zuhant. Vasajtók nyíltak és csapódtak álmában. Alagsori iroda; arc nélküli, szürkeruhás tiszték görnyedt férfit gumibotoznak. Gyér lámpafényben ázó, vizeletszagú folyosók. Pokolmélyi, artikulálatlan üvöltés. Széken ülő gyanúsított arcába száz wattos villanykörte világít, a sötétben álló alak cigarettafüstöt fúj az arcába, aztán lerúgja a székről. Vérszeplős íróasztalon vallomás, reszketeg kézzel aláírva. Nyirkos cellákban, szalmapriccseken pinchomályban vakoskodó elítéltek; a tárgyalóteremben megfésülve, vasalt öltönyben állnak. A színházi előadáson mikrofonba mondják az előre megírt válaszokat. Indulnak a biztos halálba. „Bűnösnek érzi magát?” A kérdései – oroszán az özre – gyorsan, gyilkosan csapnak le. „Megértette a vádakát?” Királyfalvi Miklós hangja. Asztalos János hangja. „Bűnösnek érzi magát?” Szabó Kornélé. Geiger Imre és Radó Zoltán szomorúan mutatják továbbítatlan búcsúleveleiket. Radó sápadt arcéle a fogházudvar négyszögében, mielőtt csuklyát húznak a fejére. Két fehérköpenyes orvos, az egyenruhás Princz Gyula tagbaszakadt figurája. Tizenkét perc küzdelem élet és halál peremvidékén, amíg végleg meg nem áll a lassuló szívverés. „Összbüntetésül

halálra és fellelhető értékeik teljes elkobzására...” Magasból sújt az ellenségre: kémekre, árulókra, szabotőrökre. A klerikális reakcióra. „Megfoglaljuk az egyház heréjét!” Mindszenty bíboros átható tekintete. Grósz érsek döbönt arca. A verésektől elkínzott páter betanított szövegét ismétli: „Mindig volt nálam fegyver. A fehér reverendára Mannlichert tettem, így jártam a tanyavilágban nappal is, éjjel is. Magam is megöltem egy szovjet katonát.”

„A Budapesti Megyei Bíróság ítéletet hirdet a Népköztársaság nevében: Vezér Ferencet ösztöbntetésül halálra...” Gépelt jelentés 1951. augusztus 3-án: „Jelentem, hogy Vezér Ferenc holttestét Vanay Frigyes néven, a mai napon eltemettük...” Alapy értesíti Gerőt; a Népbíróság Tanácsának bírái a Mindszenty-pert követően fizetésemelést kapnak. „Szent Imre kollégista, majd a nyilas párt tagja lesz. A párt és a dolgozók kemény ítéletet várnak. Nem ülhetünk a babérokon, Olti elvtárs. Nem ülhetünk a babérokon. Nem ülhetünk. Nem...” „Megértette a vádat?” „Igen, megértettem.” A lelkiismeret könyörtelen hangja ismétli a halálra szánt, elvénült test felett dermesztő vádbeszédét. Azt értette meg. Ki ítélezhet, és ki bocsáthat meg, ha a színjáték szereplői rég halottak, ha megírt szerepüket eljátszották a katakombák poshadt magányának rabjai, hogy újra elnyeljék őket a börtönök, a jeltelen sírhalmok... Őt senki sem ítélte el. Igaz, Kádárék nem engedték vissza a bírói székbe, de lehetett ügyvéd, vállalati jogtanácsos. Olaszországi csoportokat kíséző idegenvezető. „Tisztelettel felhívom a figyelmüket az oltárkép szépségeire, a szentségtartó míves kidolgozására...” Őt senki nem akarta felakasztani, meglincselni, internálni. Villanyáramot vezetni a heréjébe. „Új szelek fújnak” – szuszogta a zsírpárnás tenyerű titkár, mielőtt ’62-ben kizárták a pártból. Valaki előtt mindenkinek számot kell adnia egyszer. Egy elhibázott, félelemre épült életről is. Lehet-e még kegyelemért fellebbezni, ha mindenki félt? A megfélemlítők is félték. A Főnök elvtárs is rettegett, talán még a testőreitől is, akik meg tőle félték. Átitatódott az élet paranoiás rettegéssel. Bekúszt az otthonokba, a munkahelyekre. A családokba. Mindenki lehetett feljelentő és feljelentett, lehallgatott, internált. Rajkot csak azért nem bízták rá, mert ismerte a jobboldali foltot a fiatal éveiből. A Mindszenty-per ebédszünetében Alapy letolta: miért kellett felhozni, hogy csak két forintja van ebédre? R. elvtárs külön szobában hallgatta a tárgyalást... Hatvan éve hordozza az ítéleteit. Ez az ő ítélete?

„Ösztöbntetésül halálra?” Vagy ez az életfogytig tartó szabadságvesztés? Ki volt az igazi Olti Vilmos? A gyáva megalkuvó, keresztényből folyton zsarolható vérbíró – vagy hithű kommunista, aki sorozatosan csalódott a kezdeti baloldali ábrándok után, de gyenge jellem lévén, mégis eszköze lett az üldözési mániában tomboló zsarnokságnak... Ki voltam én, kilencvenöt évesen, betegen, elhagyottan és ismeretlenül halálraítéltként fekvő, a történelemkönyvek lábjegyzeteibe száműzött, véreskezű árnyalak?

– Jó napot kívánok. Lajos atya vagyok, a lélek orvosa. Jézus üdvözli önöket!

A tanárnak látogatója volt, a folyosón kamasz fiának félhangosan ecsetelte az éjszaka történéseit. Feri olvasgatott a délelőtti fényben; a jókedvű köszöntésre leeresztette újságját.

– Dicsértessék a Jézus Krisztus.

– Mindörökké, ámen – bölintott mosolyogva a pap.

A bíró izgatottan felült. Az álmatlan éjszaka gyötrelmes gondolatai, melyek átúsztak abba a néhány órás, rémlátomásokkal vemhes alvásba, kimerítették. Talán lázas, és félrebeszél – gondolta a pap, amikor az öregember, megpillantva őt, izgatottan igazságtalan ítéletekről beszélt, súlyos bűnöket emlegetett. Meglepett mosollyal, várakozón nézte az alacsony, sovány kis embert.

Koros ember volt maga is, de nem hajlították meg az évek. A nővérek, orvosok ismerték, és tudták: Lajos atya évtizedek óta fáradhatatlanul járja a kórházakat, hogy Jézust elvigye a betegekhez, a haldoklókhoz. A két férfi egymással szemben állt, s a pap valami megváltatlanságot, reménykedést olvasott ki viselkedéséből, egész lényéből.

– Mondja – kérdezte az izgalomtól reszkető bíró –, mi a véleménye Olti Vilmosról?

– Olti Vilmosról? – kérdezett vissza meglepetten.

– A legrosszabb. Olti vérbíró volt, elítélte Mindszenty atyámat, az egész nemzetemet és engem is. – Halkan beszélt, szavaiban mégis szigorúság csengett; nem a kegyetlen ítélet, hanem a fájdalmas igazság kimondásának kötelessége. Emlékezett a névre: huszonegy éves ifjú piarista korában, amikor az iskolák államosítása elleni tiltakozásul Lénárd Ödön atya és az Actio Catholica leveleket küldött a magyar háztartásokba, ő is segített a kézbesítésben. Ez volt a bűne.

Beidéztek, Lénárd atya már bilincsből ült a kihallgató helyiségben. Hetyke kis ember hallgatta ki,

azt kérdezte, ismeri-e ezt az embert... Lénárd Ödönt hat év szabadságvesztésre ítélte a kis ember. Ő volt Dr. Olti Vilmos.

Az aggastyán, két kézzel a pap vállára borulva, elhaló hangon suttogta:

– Ne mondja, hogy vérbíró... mert én vagyok Olti Vilmos. Kérem, könyörüljön...

Kerényi Lajos leforrázva, mozdulatlan állt. Iszonyatos erőfeszítésébe került, hogy megszólaljon. Rákosi rendszerének egyik leghírhedtebb vérbírója arcán lefolytak a könnyek. Megsimogatta ezt az arcot. Isten képmása ő is – gondolta, akiből mégsem égett ki örökre és végérvényesen az Isten utáni vágyakozás. Nemsokára megtér a Teremtőhöz, és talán megsejtett már valamit a Nagy Titokból. A halálos ágyon nincs ateista. Egytől egyig *Istenhez hanyatló árnyék* vagyunk. Uram, itt áll a jobb lator, és reszket.

Iszonyatos bűnök nyomják a lelkét. Tudja: nincs már sok hátra.

– Legyen nyugodt. A jóságos Jézus megbocsátott önnek.

– Akkor most már megnyugodhatok? – kérdezett vissza reménykedve.

A pap rámosolygott, és bólintott.

– Igen. Megnyugodhat.

Az öregember lehajtott fejjel visszacsoszogott az ágyhoz. „Ne sírj! Íme, győzött az oroszlán Júda törzséből, Dávid sarja. Ő majd kinyitja a könyvet, feltöri hét pecsétjét.”

– Devictus vincit – mondta halkán a pap. – A bíboros úr megbocsátott.

Az 1950–1989-ig rendeletben előírt „felszabadulás ünnepének napján”, 2009. április 4-én Olti Vilmos elhunyt.

